Οι πιο σημαντικές ανούσιες εκλογές

Τι διακυβεύεται στις ευρωεκλογές; Η κυνική απάντηση είναι όχι και πολλά. Το ευρωκοινοβούλιο είναι ένα φόρουμ τοποθετήσεων και επίδειξης που επικυρώνει και ελέγχει εν μέρει το νομοθετικό έργο της Επιτροπής. Ωστόσο, αυτή δεν είναι μια ακριβής απάντηση. Μπορεί το ευρωκοινοβούλιο να μην έχει ουσιαστική εξουσία αλλά έχει συμβολική δύναμη. Σε αντίθεση με την δυσνόητη και αποστειρωμένη Επιτροπή, τις κλειστές συνεδριάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, στο ευρωκοινοβούλιο λάμπει ο ήλιος της δημοσιότητας. Όλα είναι ανοιχτά, άρα και τα βλέμματα είναι στραμμένα εκεί. Τεχνοκράτες και πολιτικοί επιθυμούν και επιδιώκουν τη δημοκρατική νομιμοποίηση του ευρωκοινοβουλίου. Σε αυτό το παράδοξο καλούμαστε ως ευρωπαίοι πολίτες να συμμετέχουμε και να εκλέξουμε ελάχιστους από τους αντιπροσώπους που μας αναλογούν. Έχει σημασία; Ναι και όχι. Το ευρωκοινοβούλιο αποκρυσταλλώνει συσχετισμούς δυνάμεων και δίνει τροχιά στην επόμενη Επιτροπή. Ίσως και να εκλέγει και τον/την Πρόεδρο αυτής, το σημαντικότερο όλων είναι ότι τα αποτελέσματα των ευρωεκλογών προσδιορίζουν τις προτεραιότητες και την κλίση της επόμενης τετραετίας.

Σε αυτό το πλαίσιο και χωρίς αυταπάτες πρέπει να διαβάσουμε τα αποτελέσματα των πρόσφατων εκλογών. Ας δούμε λοιπόν τα τρία μηνύματα του εκλογικού αποτελέσματος και τις αντιφάσεις της επόμενης ημέρας :

Κλίνατε δεξιά

Αδιαμφισβήτος νικητής είναι η πληθυντική δεξιά και συγκεκριμένα το Ευρωπαϊκό Λαϊκό κόμμα που κατάφερε να αυξήσει το ποσοστό του και να επιβιώσει ως κυρίαρχη πολιτική δύναμη στην Ευρώπη. Είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον πως ο συντηρητικός Ευρωπαϊκός χώρος καταφέρνει να προσαρμόζεται και να επικαιροποιεί το μήνυμά του. Δεν είναι και τυχαίο όμως. Πρόκειται για την καλύτερη οργανωμένη και ευέλικτη πολιτική δύναμη στην Ευρώπη με χιλιάδες συμβούλους, τεχνογνωσία από τον ιδιωτικό τομέα, και εκατομμύρια ευρώ σε διαφημίσεις και καμπάνιες. Το Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα επιβιώνει με κόπο παρά τα σκάνδαλα και τις εξωφρενικά αντιδημοφιλείς και αντιδραστικές θέσεις που παίρνει σε μια σειρά από τομείς όπως το μεταναστευτικό, το περιβάλλον, η φορολογία και το κράτος δικαίου. Για όσους έχουν ζήσει μέσα στην φούσκα των Βρυξελλών, ξέρουν ότι το ΕΛΚ είναι ο ‘διάβολος’. Στην επόμενη τετραετία, το ΕΛΚ θα έχει πάλι πρωταγωνιστικό ρόλο καθώς θα έχει την ηγεσία της Επιτροπής, μάλλον με την ανανέωση της Ούρσουλα Φον Ντερ Λάϊεν, και θα θέσει την ατζέντα.

Η Ευρώπη που προστατεύει

Ποια είναι αυτή; Εδώ έχει σημασία το συνολικό αποτέλεσμα και όχι τα επιμέρους. Όπως είπαμε τα αποτελέσματα των εκλογών δίνουν τον τόνο όχι ένα σαφές μήνυμα. Οι πολίτες με την ψήφο τους στα δεξιά και ακροδεξιά κόμματα της Ευρώπης επιθυμούν μια ΕΕ που προστατεύει. Η περίοδος της χαρούμενης και ξέγνοιαστης παγκοσμιοποίησης έχει τελειώσει. Στην γεωπολιτική σκακιέρα, η ΕΕ χάνει έδαφος, επιρροή και πλούτο. Οι πολίτες το κατανοούν βλέποντας την ΕΕ να αδυνατεί να απαντήσει στην ρωσική επιθετικότητα, την οικονομική άνοδο της Κίνας και τις αναταράξεις στη Μέση Ανατολή. Το μεταναστευτικό παραμένει ψηλά στην ατζέντα και η απουσία εναλλακτικού αφηγήματος οδηγεί σε ένα ξενοφοβικό και συντηρητικό αντανακλαστικό αναδίπλωσης και αυτοπροστασίας. Στην πλειοψηφία τους τα συντηρητικά κόμματα της Ευρώπης, μίλησαν για προστασία συνόρων, προστασία των ευρωπαϊκών αξιών (βλ. χριστιανικών αξιών) και του τρόπου ζωής (βλ. αποκλεισμός και περιορισμός μειονοτήτων) καθώς και για μια ευρωπαϊκή αμυντική πολιτική. Αυτές είναι οι μόδες της εποχής μας και δυστυχώς δεν περιλαμβάνουν την επιτακτική ανάγκη αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής.

Πηγή: Ευρωβαρόμετρο Άνοιξη 2021 και 2024

Το κλίμα μπορεί να περιμένει

Η προηγούμενη τετραετία ξεκίνησε με την Επιτροπή να θέτει ως πρώτη προτεραιότητα την πράσινη μετάβαση και την κλιματική αλλαγή. Πράσινα κόμματα σε όλη την Ευρώπη κέρδισαν σημαντικά ποσοστά και ως εκ τούτου, το περιβάλλον είχε την πιο σημαντική θέση στην ατζέντα. Την πράσινη συμφωνία ανέλαβε ο ολλανδός σοσιαλδημοκράτης Φραντς Τίμερμανς που έθεσε φιλόδοξους στόχους και κατάφερε να δημιουργήσει ένα ρυθμιστικό πλαίσιο για εταιρείες που θα έπρεπε να μειώσουν εκπομπές ρύπων ταχύτατα. Σταδιακά, η πράσινη συμφωνία ατόνησε και έχασε δημοσίοτητα λόγω μιας τεράστιας εκστρατείας επιρροής από τις μεγάλες εταιρείες που με νύχια και με δόντα πάλεψαν να μειώσουν τον ρυθμό προσαρμογής και την αναγκαστικότητα του ρυθμιστικού πλαισίου. Το τελειωτικό χτύπημα ήρθε από τις κινητοποιήσεις των αγροτών που ανέλαβε να μεγεθύνει το Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα ενάντια στους οικολόγους και λοιπούς προοδευτικούς που “δεν νοιάζονται για την επαρχία και τους αγρότες”. Η αρχική φιλοδοξία της πράσινης ατζέντας μειώθηκε σημαντικά λοιπόν μετά από πιέσεις τις βιομηχανίας, των αγροτών και του πολιτικού οπορτουνισμού των συντηρητικών που άρπαξαν την ευκαιρία να συσπειρώσουν τη λαϊκή τους βάση και να οικοποιηθούν την αντιδραστική ψήφο.

Άξονες πολιτικού ανταγωνισμού

Οι εκλογές κρίθηκαν σε ένα δίπολο το οποίο δεν θυμίζει το παραδοσιακό αριστερά-δεξιά αλλά εφάπτεται με αυτές τις δύο παραδοσιακές κατηγορίες. Ο άξονας αυτή τη φορά ήταν μεταναστευτικό-ασφάλεια από τη μια και πράσινη ατζέντα και κλίμα από την άλλη. Οι προγραμματικός λόγος των κομμάτων τοποθετήθηκε σε αυτόν τον άξονα και ανάλογα με τις ιδεολογικές επιρροές και γεωγραφικές θέσεις, έδωσε αντίστοιχη προτεραιότητα. Αναμένουμε λοιπόν

ιδιαίτερη κινητικότητα από τη νέα Επιτροπή σε νομοθεσίες που θα αφορούν την προστασία της ευρωπαϊκής βιομηχανίας. Επίσης, αναμένουμε την δημιουργία χαρτοφυλακίου για την Άμυνα και την Ασφάλεια, νομοθεσία που θα ενισχύει τη στρατιωτική συνεργασία και την κρατική επιχορήγηση της βιομηχανίας όπλων. Η ενεργειακή μετάβαση θα παραμείνει ψηλά στην ατζέντα με την ανανέωση μάλλον του καθεστώτος κρατικών επιχορηγήσεων για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Η ανάγκη αλλαγής του ενεργειακού μίγματος και αποδέσμευσης από το ρωσικό αέριο και πετρέλαιο δεν έχει πολιτικό χρώμα στην παρούσα φάση.

Όσον αφορά την Ευρωπαϊκή εξωτερική πολιτική, τα αποτελέσματα των ευρωεκλογών μπορούν να διαβαστούν με διάφορους τρόπους. Φαίνεται να υπάρχει μια ευρεία στήριξη της ενταξιακής πορείας και αμυντικής ενδυνάμωσης της Ουκρανίας. Οι πολιτικές ομάδες που εστίασαν στην ‘ειρήνη’ δεν φαίνεται να επωφελούνται ιδιαίτερα (πχ. η ανυπότακτη Γαλλία του Μελανσόν ή το Κίνημα 5 αστέρων του Κόντε). Τα περισσότερα κόμματα συνέκλιναν υπερ της Ουκρανίας παρά το γεγονός ότι ο πόλεμος κοστίζει ακριβά στις χώρες της Ευρώπης και ο χρόνος δεν είναι με το μέρος της Ουκρανίας. Παρασκηνιακά αναγνωρίζουν όλοι ότι ο πόλεμος δεν μπορεί να συνεχιστεί επ άπειρον και χρειάζεται μια διαπραγματευτική οδός προς την ειρήνη, αλλά οι πολιτικές ηγεσίες δεν λαμβάνουν πρωτοβουλίες για σταδιακή αποκλιμάκωση. Η Ευρώπη είναι διχασμένη όσον αφορά τη μελλοντική αρχιτεκτονική ασφάλειας και συνεργασίας στην Ευρασία. Στην πραγματικότητα όλοι περιμένουν τις αμερικανικές εκλογές του Νοεμβρίου που θα ξεκαθαρίσουν το τοπίο στην Ουκρανία. Οι ευρωπαίοι ηγέτες αναμένουν τον επόμενο πρόεδρο των ΗΠΑ για να προσδιορίσουν τη θέση τους.

Πηγή: Ευρωβαρόμετρο, Άνοιξη 2021 και 2024

Μπορεί οι Ευρωπαίοι πολίτες στη μεγάλη πλειοψηφία να επιθυμούν εμβάθυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά οι πολιτικές συνθήκες δεν προσφέρονται για μεγαλεπήβολα σχέδια. Οι ευρωεκλογές δημιουργήσαν εθνικούς μετασεισμούς. Στη Γαλλία ο Μακρόν προκήρυξε εθνικές εκλογές που θα αναδείξουν τη νέα κυβέρνηση. Σε κάθε σενάριο, ο Γάλλος Πρόεδρος, ένθερμος υποστηρικτής της εμβάθυνσης, θα είναι αδύναμος και δεν θα έχει επαρκές πολιτικό κεφάλαιο για μεγάλες ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες. Σε περίπτωση που καταφέρει να σχηματίσει κυβέρνηση η ακροδεξιά τότε το σενάριο ενός σπιράλ πόλωσης μεταξύ Μακρόν-Λεπέν μπορεί να έχει δραματικές συνέπειες και να επισπεύσει τις πολιτικές εξελίξεις. Στη Γερμανία, ο κυβερνητικός συνασπισμός είναι πιο αδύναμος από ποτέ, με την ακροδεξιά να έρχεται δεύτερη και να τραβάει ακόμη περισσότερο στα δεξιά τους συντηρητικούς που έρχονται πρώτοι. Οι πολιτικοί ανταγωνισμοί στις μεγαλύτερες χώρες της Ευρώπης θα έχουν Ευρωπαϊκές συνέπειες. Δύσκολο να τις προσδιορίσουμε με ακρίβεια αλλά είναι ασφαλές να εικάσουμε ότι θα γείρουν την πλάστιγγα προς τα δεξιά με προτεραιότητα τον περιορισμό των μεταναστευτικών ροών, την προστασία των εξωτερικών συνόρων και την ασφάλεια. Το επικίνδυνο αντανακλαστικό μίμησης της ακροδεξιάς με στόχο την επιβράδυνσή της δυστυχώς κυριαρχεί και πιέζει τα μεγάλα κόμματα του κέντρου και της κεντροδεξιάς σε πιο συντηρητικές θέσεις.

Αντιφάσεις και αντιθέσεις

Κοιτώντας την μεγάλη εικόνα, η Ευρωπαική Ένωση βρίσκεται ίσως στην πιο δύσκολη περίοδο της ιστορίας της με τους χειρότερους δυνατούς πολιτικούς συσχετισμούς. Η αριστερά είναι πολυδιασπασμένη και μειοψηφική, οι πράσινες δυνάμεις έχουν χάσει επιρροή, η δεξιά αύξησε τα ποσοστά της όπως και η ακροδεξιά, που ευτυχώς είναι αρκετά διχασμένη στο εσωτερικό της. Στις δύο μεγαλύτερες χώρες της Ευρώπης, το πολιτικό σύστημα είναι παραλυμένο και οι κυβερνήσεις δεν έχουν πολιτικό κεφάλαιο και νομιμοποίηση. Μπορεί να επείγουν δομικές μεταρρυθμίσεις στην λειτουργία της Ένωσης, το μέγεθος του προϋπολογισμού και τη λειτουργία της ενιαίας αγοράς αλλά λείπει η πολιτική βούληση και συναίνεση. Οι πολίτες μπορεί να ζητούν περισσότερη Ευρώπη, αλλά οι ηγέτες παραμένουν καθηλωμένοι στις εθνικές θέσεις και αρνούνται να παραδώσουν εθνική κυριαρχία. Στο μεταξύ ο γεωπολιτικός ανταγωνισμός εντείνεται και δεν φαίνεται να αποσυμπιέζονται οι περιφερειακές εντάσεις. Ο νέος Αμερικάνος πρόεδρος μπορεί να δώσει σύντομα το τελειωτικό χτύπημα στο ΝΑΤΟ ακόμη όμως δεν μπορούμε να συμφωνήσουμε στους όρους, τη μορφή και τη χρηματοδότηση μιας ευρωπαϊκής αρχιτεκτονικής άμυνας. Μακροπρόθεσμα η δημογραφική κρίση είναι βραδυφλεγής βόμβα για τα μακροοικονομικά (χρέος και ασφαλιστικό) και μονάχα μέσα από μεγαλύτερες μεταναστευτικές ροές μπορεί να βελτιωθεί η κατάσταση, ωστόσο κυριαρχούν ξενοφοβικές πολιτικές δυνάμεις. Η ευρωπαϊκή οικονομία είναι στάσιμη και κατακερματισμένη, ωστόσο οι χώρες του βορρά αρνούνται την δημοσιονομική ομοσπονδοποίηση, και την κοινή φορολογία ώστε να τονωθεί η ζήτηση μέσα από μεγαλόπνοες δημόσιες επενδύσεις.

Το τέλειο αδιέξοδο

Σε ένα παράλληλο σύμπαν η ΕΕ θα μπορούσε να είναι μια δύναμη ειρήνης και σταθερότητας, σήμερα όμως, η Ευρώπη παλεύει να κρατηθεί στην επιφάνεια. Δεν υπάρχει μαγική λύση, ούτε και σχέδιο. Διανύουμε μια παρατεταμένη περίοδο αστάθειας και κρίσεων με ένα πολιτικό σκάφος που δεν ανταποκρίνεται στο μέγεθος των προκλήσεων. Η αφελής αισιοδοξία ότι στην επόμενη φουρτούνα οι ηγέτες θα έρθουν κοντά και θα τα βρουν δεν επαρκεί. Ας θυμηθούμε ότι η επιτυχής αντιμετώπιση της ύφεσης του κορονοϊού μέσα από την κοινή έκδοση χρέους, ήταν αποτέλεσμα μεθοδικής προετοιμασίας και συσπείρωσης των προοδευτικών δυνάμεων που εκμεταλλεύτηκαν τις ιδανικές πολιτικές συνθήκες. Με άλλα λόγια, ήμασταν και προετοιμασμένοι και τυχεροί. Την επόμενη φορά μπορεί να μην είμαστε τόσο τυχεροί και σίγουρα δεν θα είμαστε προετοιμασμένοι.

*Ο **Οδυσσέας Κωνσταντινάκος** είναι Υποψήφιος Διδάκτορας Ευρωπαϊκής Πολιτικής Οικονομίας στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο.